

Σύλλογος Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας «σὺν Ἀθηνᾶ»

Η ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

λέγωμεν δ' ἐξῆς περὶ ἐλευθεριότητος. δοκεῖ δὴ εἶναι ἢ περὶ χρήματα μεσότης: [...] χρήματα δὲ λέγομεν πάντα ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται. [...] ὧν δ' ἐστὶ χρεία, ἔστι τούτοις χρῆσθαι καὶ εὖ καὶ κακῶς: ὁ πλοῦτος δ' ἐστὶ τῶν χρησίμων: [...] διὸ μᾶλλον ἐστὶ τοῦ ἐλευθερίου τὸ δίδοναι οἷς δεῖ ἢ λαμβάνειν ὅθεν δεῖ καὶ μὴ λαμβάνειν ὅθεν οὐ δεῖ. [...] τῆς γὰρ ἀρετῆς μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν ἢ τὸ εὖ πάσχειν, καὶ τὰ καλὰ πράττειν μᾶλλον ἢ τὰ αἰσχρὰ μὴ πράττειν: οὐκ ἄδηλον δ' ὅτι τῇ μὲν δώσει ἔπεται τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ καλὰ πράττειν, τῇ δὲ λήψει τὸ εὖ πάσχειν ἢ μὴ αἰσχροπραγεῖν. [...] αἱ δὲ κατ' ἀρετὴν πράξεις καλαὶ καὶ τοῦ καλοῦ ἔνεκα. καὶ ὁ ἐλευθέριος οὖν δώσει τοῦ καλοῦ ἔνεκα καὶ ὀρθῶς: οἷς γὰρ δεῖ καὶ ὅσα καὶ ὅτε, καὶ τᾶλλα ὅσα ἔπεται τῇ ὀρθῇ δώσει: καὶ ταῦτα ἠδέως ἢ ἀλύπως: τὸ γὰρ κατ' ἀρετὴν ἠδὺ ἢ ἄλυπον, ἠκιστα δὲ λυπηρόν. ὁ δὲ δίδους οἷς μὴ δεῖ, ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἔνεκα ἀλλὰ διὰ τιν' ἄλλην αἰτίαν, οὐκ ἐλευθέριος ἀλλ' ἄλλος τις ῥηθήσεται. οὐδ' ὁ λυπηρῶς: καὶ ταῦτα ἠδέως ἢ ἀλύπως: τὸ γὰρ κατ' ἀρετὴν ἠδὺ ἢ ἄλυπον, ἠκιστα δὲ λυπηρόν. ὁ δὲ δίδους οἷς μὴ δεῖ, ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἔνεκα ἀλλὰ διὰ τιν' ἄλλην αἰτίαν, οὐκ ἐλευθέριος ἀλλ' ἄλλος τις ῥηθήσεται. οὐδ' ὁ λυπηρῶς: [...] κατὰ τὴν οὐσίαν δ' ἢ ἐλευθεριότης λέγεται: οὐ γὰρ ἐν τῷ πλήθει τῶν δίδομένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ διδόντος ἔξει, αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. οὐθὲν δὲ κωλύει ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω δίδοντα, ἐὰν ἀπ' ἐλαττόνων δίδῃ [...] τῆς ἐλευθεριότητος δὲ μεσότητος οὔσης περὶ χρημάτων δόσιν καὶ λήψιν ὁ ἐλευθέριος καὶ δώσει καὶ δαπανήσῃ εἰς ἃ δεῖ καὶ ὅσα δεῖ, ὁμοίως ἐν μικροῖς καὶ μεγάλοις, καὶ ταῦτα ἠδέως. (Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια IV 1119b-1120a)

«Ἄς μιλήσουμε στη συνέχεια για την ελευθεριότητα (γενναιοδωρία). Η ελευθεριότητα θεωρείται ότι είναι η μεσότητα ὅσον αφορά την διαχείριση των χρημάτων και γενικά των υλικών αγαθών [...]. Με τη λέξη χρήματα εννοούμε καθετί που η αξία του μετρεῖται με τη βοήθεια του νομίσματος [...]. Τα πράγματα που προορίζονται για χρήση μπορούν να χρησιμοποιηθούν και καλά και κακά. Ο πλούτος είναι ένα από αυτά τα πράγματα που είναι για χρήση [...]. Και είναι γνώρισμα του ἐλευθέριου ἀνθρώπου πιο πολύ το να δίνει σ' αυτούς που πρέπει παρά το να παίρνει ἀπὸ ὅπου πρέπει και να μην παίρνει ἀπὸ ὅπου δεν πρέπει. Ἀπόδειξη ἀρετῆς εἶναι πράγματι πιο πολύ το να κάνει καλό κανείς παρά το να δέχεται, και πιο πολύ το να κάνει ωραίες πράξεις παρά το να μην κάνει ἀσχημες πράξεις [...]. Οι πράξεις της ἀρετῆς εἶναι ὁμορφες και γίνονται για την ομορφιά τους. Και η προθυμία ἐπομένως του ἐλευθέριου να δίνει οφείλεται στην ομορφιά αὐτῆς τῆς πράξης. Δίνει μάλιστα με τον σωστό τρόπο: σ' αυτούς που πρέπει, τόσα που πρέπει, τότε που πρέπει, καθὼς και ὅλα τα ἄλλα που χαρακτηρίζουν τὴ σωστὴ πράξη τῆς δόσης. Κάνει μάλιστα ο ἐλευθέριος τὴν πράξη αὐτὴ με ευχαρίστηση ἢ δίχως λύπη. Καθετί πράγματι που γίνεται σύμφωνα με τὴν ἀρετὴ εἶναι ευχάριστο ἢ δίχως λύπη και πάντως σε καμία περίπτωση λυπηρό. Αὐτόν ὅμως που δίνει σε ἀνθρώπους που δεν πρέπει ἢ που δίνει ὄχι για τὴν ομορφιά αὐτῆς τῆς πράξης, ἀλλὰ για κάποιον ἄλλο λόγο, δεν θα τον πούμε γενναιοδωρο, ἀλλὰ θα τον ονομάσουμε με κάποια ἄλλη λέξη. Ούτε θα πούμε ἐλευθέριο αὐτόν που δίνει, ὅμως αἰσθάνεται για αὐτό λύπη. Ὅταν μιλοῦμε για γενναιοδωρία τὴν εννοοῦμε πάντοτε σε ἀναλογία προς τὴν πραγματικὴν περιουσία του καθενός. Γιατί η ελευθεριότητα δεν βρίσκεται στον μεγάλο ἀριθμὸ των πραγμάτων που δίνουμε, ἀλλὰ στη συνήθεια του ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δίνει, και αὐτὴ τον κάνει να δίνει ἀνάλογα με τὴν πραγματικὴν του περιουσία. Τίποτε ἐπομένως δεν ἐμποδίζει να εἶναι πιο ἐλευθέριος ὁ ἀνθρώπος που δίνει τα λιγότερα, ἀν τα δίνει ἀπὸ μια μικρότερη περιουσία [...]. Με τὴν γενναιοδωρία λοιπὸν να εἶναι η μεσότητα ὅσον αφορά τὴ δόση και τὴ λήψη χρημάτων, ὁ ἐλευθέριος ἀνθρώπος και θα δώσει και θα ξοδέψῃ για ὅσα πρέπει και στο ὕψος που πρέπει, τὸ ἴδιο στα μικρά και στα μεγάλα, και ὅλα αὐτὰ με ευχαρίστηση.»